

Юнусов Д.А.

здобувач 2 курсу магістратури факультету бізнесу і права,
Херсонський державний університет

Науковий керівник: к.н. держ. упр., доцент Ключевський В.І.

ПОДОЛАННЯ БЮРОКРАТИЗМУ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Вітчизняна наука державного управління переживає новий складний етап модернізації, який відбувається під визначальним впливом глобалізаційних і регіональних інтеграційних процесів. Остаточне поновлення вектору європейської інтеграції стало демократичною відповіддю на виклики глобалізації, сприяло налагодженню конструктивного партнерства суспільства та влади.

Реалізація стратегії європейського розвитку України у післявоєнний період після подолання нашою державою російської агресії потребує зменшення проявів бюрократизму в системі державного управління, високий рівень якого нині стоїть на заваді демократичним перетворенням, що покликані забезпечувати дотримання прав і свобод, законних інтересів людини та громадянина в сучасному суспільстві.

Загальновідомо, що бюрократизм сьогодні вважається однією з глобальних проблем, що заважає прогресивному розвитку людства. Зокрема, в опублікованому звіті Бюро з питань демократії, прав людини і трудових відносин Державного Департаменту США визначено, що бюрократизм перешкоджає всесвітній боротьбі з тероризмом, а авторитарні держави використовують його для просування власних інтересів. Саме тому для України, яка активно проводить політико-адміністративні реформи, спрямовані на розвиток системи публічного управління й наближення її до найкращих світових стандартів, виникає потреба в розробленні як теоретичних підходів, так і практичних рекомендацій щодо протидії бюрократизму. Це може істотно

полегшити процес оновлення підходів до реалізації публічно-управлінської діяльності, сприяти подальшій децентралізації влади на всіх рівнях та уникнути ризиків, що виникають під час реалізації реформ у публічній сфері [1].

Монопольне функціонування інституту держави як факт соціальної, економічної та політичної реальності має негативний вплив тому, що в умовах відсутності альтернативи бюрократії і відповідних форм контролюючого впливу на її поведінку остання може набувати характер відчуженої від суспільства сили, функціонування якої буде супроводжуватися негативними інституційними витратами.

Істотним інституціональним фактором детермінації бюрократизму виступає сам державно-управлінський процес, що історично має надмірно формалізований характер. При цьому саме в рамках надмірно заформалізованого характеру технології здійснення управлінської діяльності вирішальне значення для розвитку бюрократизму в системі публічно-управлінських відносин має право особистого (адміністративного) розсуду бюрократії, що вже має і суб'єктивний підтекст.

Бюрократизм в сфері публічного управління детермінується і іншими суб'єктивними факторами (вплив колективу, оточення, некомпетентність, непрофесіоналізм тощо), які в сукупності з низкою об'єктивних передумов виконують роль каталізатора негативних асоціальних-іраціональних форм бюрократичної поведінки. Серед суб'єктивних чинників відтворення бюрократизму можна розглядати наявність у багатьох представників бюрократії такого типу світогляду, який характеризується переконаністю в безкарності, вседозволеності, що породжується відсутністю будь-яких форм юридичної відповідальності за акти бюрократизму (так зокрема, важко довести такі ознаки бюрократизму, як тяганина, неповажне ставлення до людини тощо) [2].

Природа бюрократизму в величезній мірі обумовлюється соціальними факторами, серед яких визначальне значення мають суб'єктивні інтереси самих бюрократів, недооцінювати які недоречно. У цьому зв'язку нами у дослідженні

приділяється особлива увага ролі та значенню саме суб'єктивних інтересів в механізмі детермінації бюрократизму [3].

На нашу думку та бачення ряду дослідників, - бюрократизм легко адаптується до будь-яких змін соціально-політичної кон'юнктури, виконуючи будь-які «політичні замовлення», що не заперечують самого факту його існування. Намагаючись зрозуміти витoki бюрократизму, дослідники почали звертати увагу на те, що з організаційно-технічної точки зору бюрократична модель управління містить передумови для розвитку бюрократизму.

По-перше, оскільки головне завдання чиновника – забезпечення дотримання єдиних, загальних для всіх формальних правил, то ці правила перетворюються на самоціль. Раціональна форма набуває рис безглузлого ритуалу. А зміст підміняється формою. При цьому знижується рівень розуміння існуючих соціальних проблем. Таким чином, для бюрократа будь-які складні управлінські завдання перетворюються в суто канцелярські.

По-друге, письмова фіксація будь-якої дії, що була доцільною 100 років тому, у сучасному інформаційному суспільстві стає певним анахронізмом, що значно ускладнює швидкість прийняття рішень.

По-третє, управлінська ієрархія і необхідність постійних узгоджень робить апарат управління нездатним оперативно реагувати на зміни в зовнішньому середовищі.

По-четверте, бюрократична система, за своїм визначенням, функціонує виключно на державу. Соціальні аспекти її роботи, необхідність урахування потреб та інтересів громадян у ній майже не описані, що призвело до її поступової відірваності від соціуму та його проблем [4].

На нинішньому етапі розвитку державного управління та забезпечення відповідності публічної служби України європейським стандартам, який розпочався у 2014 році, реформи проводилися за п'ятьма основними напрямками:

- 1) кадрове оновлення системи публічного управління;
- 2) боротьба з корупцією;

- 3) підвищення якості управління державною службою;
- 4) підвищення якості надання адміністративних послуг;
- 5) підвищення ефективності державної служби (новий Закон України «Про державну службу»).

Однак, не дивлячись на значну модернізацію організаційно-правових засад боротьби з бюрократизмом, реформу публічної служби в Україні не можна вважати завершеними. Тим більше, що у 2022 році Україна отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу, що вимагає ще глибших реформаційних процесів по дебюрократизації публічного управління на всіх рівнях.

Таким чином важливою управлінською проблемою сучасності стає не стільки модернізація технічної складової управління (що має також неабияке значення в умовах активного розвитку інформаційного суспільства), а в формування нової філософії адміністративної діяльності, заснованої на необхідності врахування великої кількості додаткових вимог (соціальних, економічних, психологічних, комунікативних, юридичних тощо), що неможливо без істотної раціоналізації бюрократичної діяльності.

Варто зазначити, що в сучасній науковій літературі існують різноманітні підходи щодо раціоналізації роботи органів публічного управління. Нами виокремлено цікаву теорію У. Нісканена, згідно з якою бюрократи завжди намагаються максимізувати бюджет своєї організації. Організація «обмінює» свої послуги на бюджет. Аналогічно з комерційною структурою, бюрократи зацікавлені у збільшенні обігових коштів своєї організації. Як зауважив У.Нісканен, талант державного керівника прямо пропорційний зростанню бюджету керованої ним організації. При цьому влада бюрократичних організацій на ринку майже не обмежена і прирівнюється до влади монополій [5].

Можна підсумувати, що протидія бюрократизму має на меті підвищення ефективності роботи органів публічного управління, яка повинна оцінюватися на основі сукупності п'яти показників: організаційної, адміністративної,

економічної, соціальної та комунікативної ефективності. Відповідно, підвищення ефективності публічного управління в Україні передбачає розвиток проектної діяльності і конкуренції в публічному секторі; підвищення якості публічних послуг; забезпечення спрямованості органів публічного управління на вирішення соціальних; формування мережі формальних та неформальних комунікативних інститутів.

Виходячи з практики розвинутих європейських країн та у зв'язку з гострою проблемою забюрократизованості органів місцевого самоврядування в Україні на всіх рівнях нами запропонується створити інститут антибюрократичного омбудсмена з такими функціями, як реагування на скарги громадян при створенні бюрократичних перешкод, контроль, захист і відновлення порушених внаслідок бюрократії прав; вивчення існуючих в Україні бюрократичних перешкод; вивчення закордонного досвіду подолання бюрократії/корупції; розробка механізмів дебіюрократизації; напрацювання законодавчих антибюрократичних пропозицій, внесення їх до вищих органів влади.

Список використаних джерел

1. Україна. Доповіді про стан дотримання прав людини в країнах світу за 2017 рік. Державний Департамент США • Бюро з питань демократії, прав людини і трудових відносин – URL : https://ua.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/151/HHR_2017_Ukr.pdf .
2. Колісник В. П. Міф про «диктаторські» повноваження глави Української держави / В. П. Колісник [Електронний ресурс]. – URL : <http://www.khpg.org/index.php?id=1397584046> .
3. Мертон Р. К. Бюрократична структура і індивідуальність – М.: АСТ. – 2006. – 873 с.
4. Мізес Людвіг фон. Бюрократія [Текст] / Л. ф. Мізес ; пер. с англ. Е.Журавська. – Челябинск : Соціум, 2006. – 196 с.
5. Нісканен В. А. Особлива економіка бюрократії / /Віхи економічної

думки. Економіка добробуту та суспільний вибір. Т.4. – СПб.: Економічна школа. 2004. – 477 с.